

Bendrija „LEMTIS“

2012 metų ekspedicijos medžiaga

PROJEKTAS

LIETUVOS TREMTINIŲ IR POLITINIŲ KALINIŲ
KAPŲ IR PALAIDOJIMO VIETAS ŽYMINČIŲ PAMINKLŲ TVARKYMAS
ALTAJAUS RESPUBLIKOJE

Ekspediciją rėmė

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KULTŪROS MINISTERIJA

TURINYS

GORNO ALTAISKAS, KUTAŠAS	3 psl.
TENGA	7 psl.
OZIORNOJE	8 psl.
JABOGANAS	13 psl.
KUŽURLA	16 psl.
KARA KOB	19 psl.
GORNO ALTAISKAS	21 psl.
BIJSKAS	22 psl.
PABAIGA	23 psl.

GORNO ALTAISKAS, KUTAŠAS

Bendrijos LEMTIS ekspedicija prasidėjo Altajaus respublikos sostinėje Gorno Altaiske.

Šalia šio miesto, už 15 km. yra buvęs Kutašo kaimas. Čia 1941 metais iš Jonavos, Kėdainių, Širvintų ir Ukmergės rajonų atitremta apie 130 žmonių.

Jie kirto ir plukdė mišką, ruošė žiemai malkas bei pašarus gyvuliams. Kutašas buvo nedidelis kaimelis Saidyso upės slėnyje. Kelios vietinių gyventojų šeimos gyveno trobelėse ir žeminėse.

Tremtiniai iš Lietuvos buvo apgyvendinti kitoje upelio pusėje miško kirtėjų barake, kuriame buvo dvi-
aukščiai gultai. 1942 metais apie 70 žmonių buvo išvežta į Jakutiją.
Kiti tremtiniai pradėjo grįžti į Lietuvą tik 1958 metais.

Dabar Kutaše niekas negyvena. Likusios tik kapinaitės kalvos šlaite. Čia yra palaidotų ir lietuvių.

Kai kuriems 1990 metais buvo pastatytas nedidelis paminklėlis. Ant paminklėlio yra metalinė lentelė su čia palaidotų pavardėmis. 2011 metais mes aplankėme šią vietą ir pamatėme, kad paminklas pradeda griūti.

Anksčiau paminklo nišoje buvo mažas metalinis kryželis, bet jis kažkieno buvo išplėštas. Labai panašų, bet iš ąžuolo, padarė Robertas Ožalinskas. Jis jį ir atsivežė į Altajaus respubliką.

Robertas ir jo bendražygiai, bendrijos LEMTIS ekspedicijos nariai, iš naujo atstatė šį paminklą.

Labiausiai išmanantis darbų specifiką ir turintis tokio darbo patirties Robertas Ožalinskas vadovavo paminklo atstatymo darbams.

Dabar vėl keletą dešimtmečių šis paminklas žymės čia mirusių tremtinių vietą.

TENGA

Tenga tai buvęs avininkystės tarybinio ūkio centras, esantis prie Ust Kano – Ongudajaus plento. 1941 metų vasarą čia buvo atitremta virš 250 žmonių iš Mažeikių, Šiaulių ir Kauno rajonų. Tai buvo beveik vienos moterys su vaikais ir seneliai.

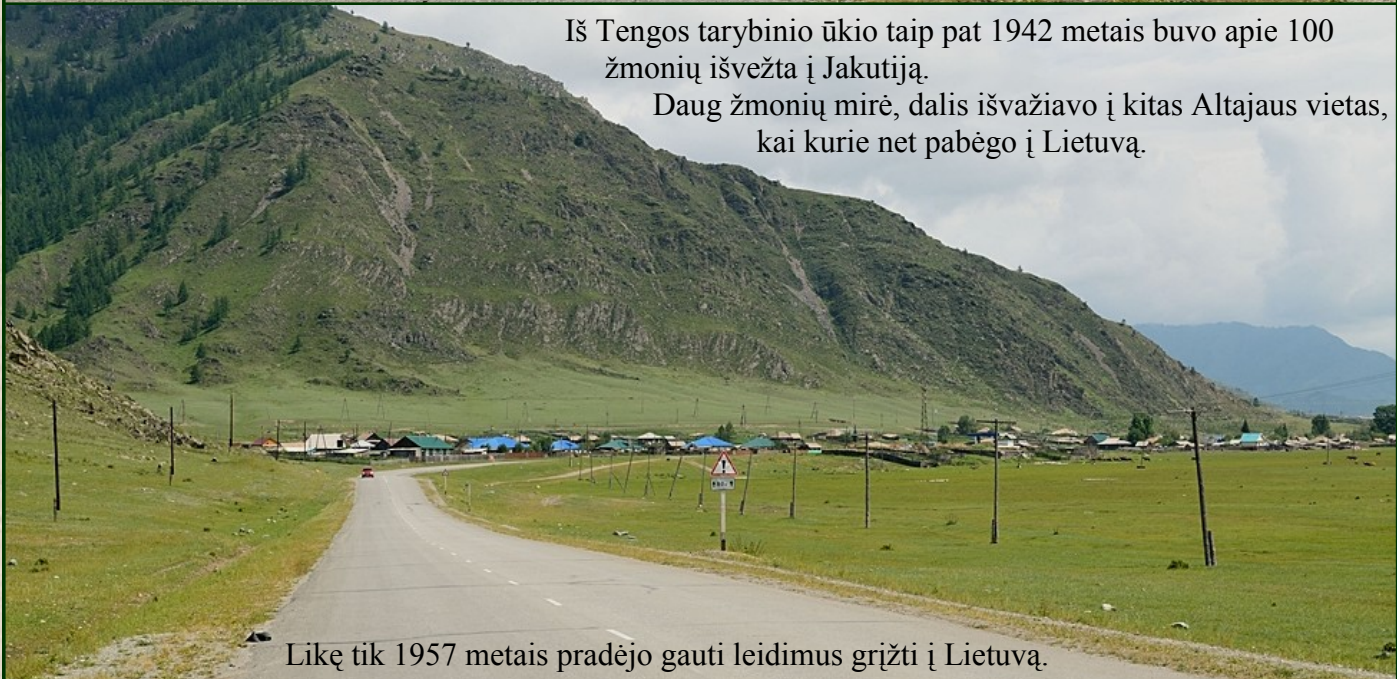
Tremtiniai buvo apgyvendinti Tengeje ir trijose to ūkio fermose: 1-ojoje (gyvenvietė Šiba), 2-ojoje (gyvenvietė Kara Koba) ir 3-ojoje (gyvenvietės Keksa, Barbokas ir Oziornaja). Pirmuosius du metus jie dirbo lauko darbus. Vėliau prižiūrėjo avis, arklius, šienavo, o žiemą kirtu mišką.

Gyveno nešildomuose barakuose po kelias šeimas viename kambaryje.

Iš Tengos tarybinio ūkio taip pat 1942 metais buvo apie 100 žmonių išvežta į Jakutiją.

Daug žmonių mirė, dalis išvažiavo į kitas Altajaus vietas, kai kurie net pabėgo į Lietuvą.

Likę tik 1957 metais pradėjo gauti leidimus grįžti į Lietuvą.

OZIORNOJE

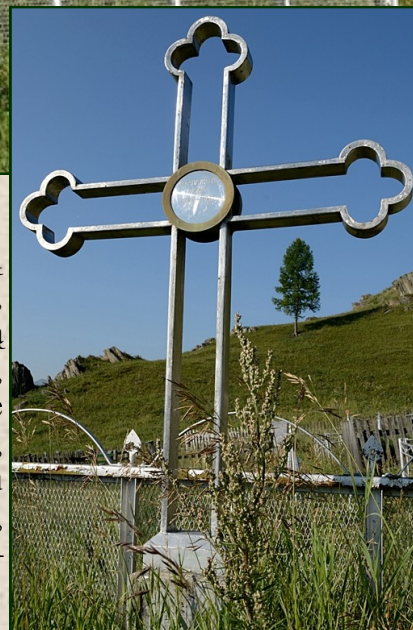
1965 metais Oziornoje kaimo kapinėse buvusi tremtinė Julija Čekanauskienė iš akmenų sumūrijo paminklą čia gyvenusiems lietuviams.

Ji pati mirė 1967 metais ir yra palaidota šalia jos pastatyto paminklo.

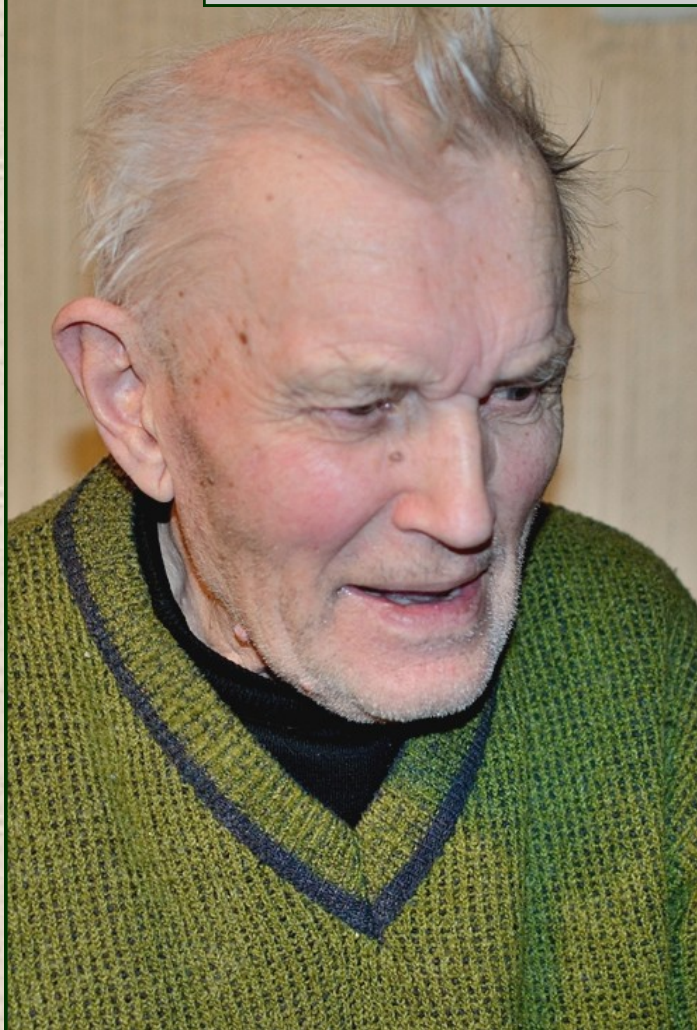

Čerkanauskų šeimą išvežė 1941 metais iš Kelmės rajono, Deivių kaimo. Tėvas buvo Rešotų lageriuose, ten 1942 metais ir mirė. Motiną (Juliją) išvežė į Altajaus respubliką, Oziornoje kaimą (III ferma). Šeimoje buvo 5 vaikai: Jonas, Bronius, Domas, Pranas ir Aldona. Jonas ir Pranas jau mirė. Domas gyvena Alma Atoje, Bronius – Akmenėje, sesuo Aldona – Rumsiškėse.

Iš Broniaus sužinojome, kad paminklą padėjo statyti ir su motina Oziornoje gyvenę vaikai.

Oziornaja kaimo kapinėse palaidoti lietuviai:

Eil. Nr.	Vardas	Pavardė	Amžius	Pastabos
1.		Rupeika	senukas	
2.		Rupeikos sesuo		
3.		Tikužio uošvė		
4.	Silvija	Vengrytė	12 m.	
5.		Tumusaitė	11 m.	
6.		Skavardienė	senutė	
7.		Vileikienė	senutė	
8.		Dapkienė	senutė	
9.	Leopoldas	Kulakauskas	26 m.	Žuvo 1965 m.
10.	Julija	Čekanauskienė		Mirė 1967 m.

Sąrašą sudarė Aldona Šalkauskienė

1990 metais atvykusi tremtinių grupė Tengos ir Oziornajos kapinėse pastatė medinius kryžius NEGRĮŽUSIEMS ten mirusių tremtinių atminimui. Tengos kapinėse kryžius dar gana tvirtai stovi, o Oziornojės kapinėse kryžius buvo nuvirtęs ir paguldytas prie tvoros. Mes jį atstatėme (remiantis 1991 metų filmuota medžiaga) beveik toje pačioje vietoje – teko keliasdešimt centimetrų paslinkti, nes ant senosios kryžiaus vietos yra pastatytas stalelis ir suolelis.

Julijos Čekanauskienės statytas paminklas buvo labai suiręs ir galėjo visai nugriūti. Mūsų užduotis ir buvo - jį atstatyti.

Nupirkome keletą maišų cemento ir paruošto sauso mišinio. Žvyrą teko nešti nuo upelio, esančio kitoje kaimo pusėje. Kadangi teko didelę dalį akmenų perdėti, tai reikėjo ir papildomai jų atsinešti. Laimei jų buvo netoliese - to paties kalno šlaite.

Vaikinai naujai išbetonavo J. Čekanauskienės paminklą, išsaugodami jo pirmąjį stilių. Viršuje esantį metalinį kryželį perdažėme.

Buvo perdažyta ir Julijos kapo metalinė tvora, o žolės – nuravėtos. Paminklas dabar turėtų stovėti dar kelis dešimtmečius

JABOGANAS

Jaboganas yra prie nedidelio upelio, Altajaus kalnų slėnyje, už 15 km. į rytus nuo rajono centro Ust Kano. 1941 metais iš Kauno, Prienų ir Šakių rajonų buvo atitremta apie 170 žmonių. Jaboganas tuo metu buvo arklininkystės (vėliau avininkystės) tarybinio ūkio centras.

Dauguma vietinių gyventojų buvo rusai. Jie gyveno didesnėse ar mažesnėse trobelėse, o altajiečiai – jurtose. Gyventojai vertėsi medžiokle, augino arklius ir avis.

Iš pradžių tremtinius apgyvendino netoliese esančioje (už 5 km) **Kužurloje**. Tai tarybinio ūkio padalinys, kurio teritorijoje buvo ganyklos ir šienaujamos pievos. Čia stovėjo gal pora lūšnelių ir sena jurtą. Tremtiniai įsirengė žemines ir pasistatė palapines. Stipresnieji vyrai ir moterys išeidavo šienauti visai savaitei už 10-15 km.

Dalis Jabogano tremtinių (apie 26 žm.) 1942 metais buvo išvežti į Jakutiją. 38 žmonės perkėlė į Talicą, esančią už 70 km.

Likę tremtiniai gyveno dviejuose barakuose (buvusiose dirbtuvėse). Vėliau persikėlė į namelius. Jie dirbo žemės ūkio darbus: prižiūrėjo ir kirpo avis, tvarkė vilnas. Vyrai kirto mišką, dirbo stalių dirbtuvėse ir lentpjūvėje.

Tarp tremtinių buvo ELTos direktorius, žurnalistas Valentinas Gustainis, dainininkės Beatričės Grincevičiūtės brolis ir sesuo, apie 20 mokytojų.

Jabogano kapinės yra į pietus nuo gyvenvietės, įkalnėje, medžių jaunuolyne. 1991 metais radome tris lietuvių kapus, esančius kapinių viduryje.

O 2012 metais - tik Vinco Deltuvas ir Marijos Žemaitienės kapus. Ant Marijos kapo radome senąjį medinį kryželį atremtą į tvorą, o jo vietoje pastatytas metalinis iš nerūdijančio metalo. Kapas buvo labai apžėlęs žolėmis ir krūmais. Krūmus išskirtome ir aprovėmė žolę.

KUŽURLA

Buvusios Kužurlos gyvenvietės kapinės yra netoli kelio Ust Kanas - Jaboganas.

Manoma, kad jose palaidota keliolika kūdikių ir vaikų. Kapinės aptvėrė ir kryžių jose pastatė 1990 m. iš Lietuvos atvykę buvę tremtiniai. 2011 metais kryžių radome dar tebestovintį, tik šiek tiek papuvusį ir su nulūžusiais papuošimais. Tvorelės vienas šonas jau visai nuvirtęs ir supuvęs, kiti šonai – sukrypę ir suirę. Kapinaičių teritorijoje vaikšto kiaulės, karvės, arkliai ir avys.

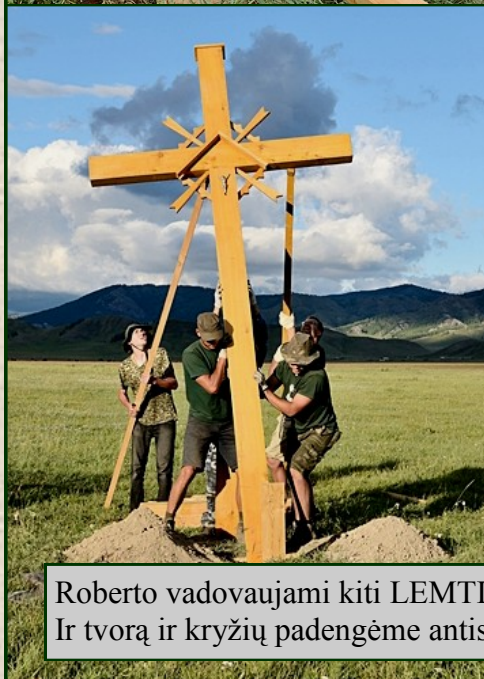

Jabogane mes nupirkome medienos kryžiaus darymui ir tvoros tvėrimui.

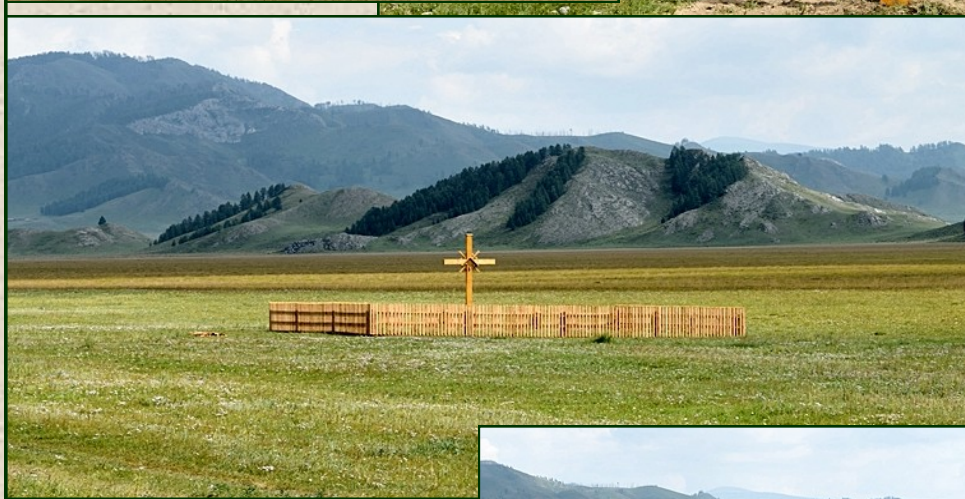

Robertas Ožalinskas per gerą pusdienį padarė naują maumedinį kryžių, kurį papuošė stilizuota „saulute“, panašia į buvusią, nes visą laiką stengėmės išlaikyti buvusį stilių.

Roberto vadovaujami kiti LEMTIES bendrijos nariai aptvėrė vaikučių kapelius tvora. Ir tvorą ir kryžių padengėme antiseptine priemone, kad ilgiau laikytų.

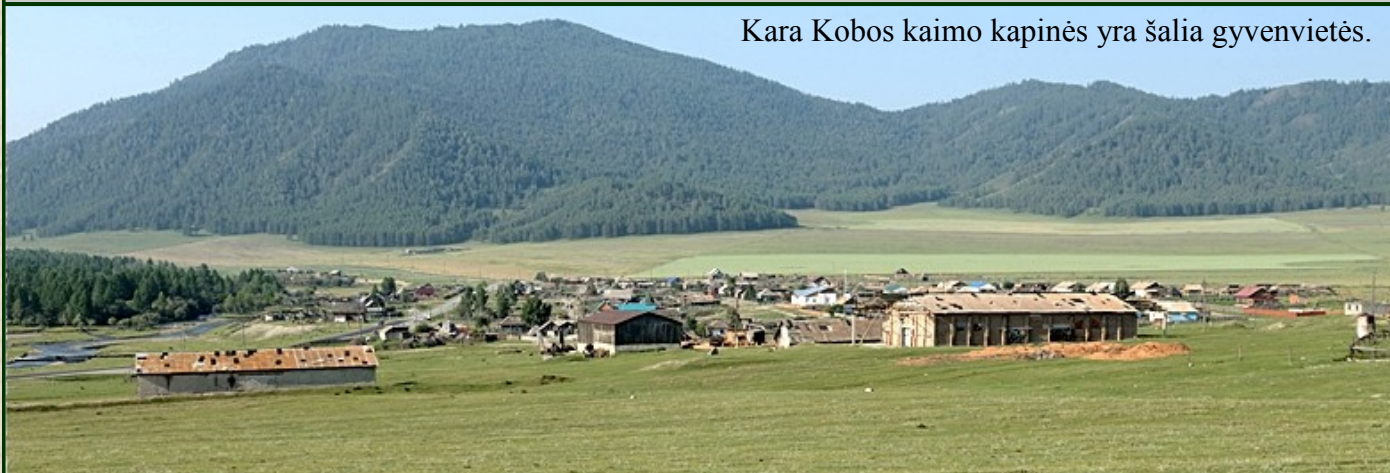

KARA KOBA

Kara Kobos kaimo kapinės yra šalia gyvenvietės.

1991 metais čia buvo apie 2,0 m. aukščio medinis kryžius su nukryžiuotojo figūrėle ir, kryžiaus apačioje, lentelė su užrašu: **KAZAKEVIČIUS**

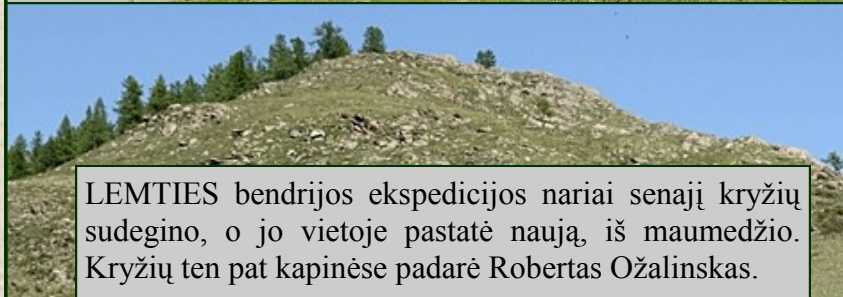
Aplink kauburėlį, išdėtą akmenimis, įkasti mediniai stulpeliai. Jų viršus įstrižai nupiautas.

2011 metais viskas skendėjo vešlioje žolėje, o kryžius buvo stipriai pakrypęs.

Atvažiuę 2012 metų rugpjūčio mėnesį radome kryžių jau nuvirtusį ir karvių apterštą...

LEMTIES bendrijos ekspedicijos nariai senąjį kryžių sudegino, o jo vietoje pastatė naują, iš maumedžio. Kryžių ten pat kapinėse padarė Robertas Ožalinskas.

Lentelę su užrašu **KAZAKEVIČIUS** parvežėme į Lietuvą, kuri atiduotas į muziejų.

GORNO ALTAISKAS

BIJSKAS

Aplankėme ir senasias Bijsko Matisče kapines, kuriose 1990 buvo pastatytas medinis kryžius (autorius Vytautas Tarasonis). Jis buvo kelis kartus nuverstas ir apgadintas. 1998 metais Lietuvos valstybės lėšomis buvo pastatytas rausvo granito paminklas, kurį suprojektavo architektas Vytautas Nasvytis. Statybą organizavo buvę tremtiniai Stasys Goberis ir Vytautas Tarasonis.

Jau 1991 metais vykusios ekspedicijos metu, lietuviškų kapų neradome, nors čia yra palaidotos pirmosios lietuvių tremtinių aukos. Kapinės labai sunykusios, per dalį jų eina kelias. Medžių tankmėje matosi tik kelios provoslaviškų kapų tvorelės...

Informaciją paruošė ekspedicijos vadovas ir organizatorius
GINTAUTAS ALEKNA

Ekspedicijoje dalyvavo:

Gražina Žukauskienė
Tadas Kvasilius
Tomas Kaziulėnas
Robertas Ožalinskas
Arnoldas Fokas
Lina Krilavičiūtė

